

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-98>
УДК 341.17:327.7:061.1ЄС:(477)](06)

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС

STUDY OF THE MAIN CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR INTERNATIONAL BUSINESS IN UKRAINE AND THE EU MEMBER STATES

Ерфан Єва

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7342-6174>

Швед Леся

студентка,
Ужгородський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0452-9425>

Erfan Eva, Shved Lesia
Uzhhorod National University

В даній статті досліджено основні виклики та можливості міжнародного бізнесу України та країн-членів ЄС. Висвітлено сутність міжнародного бізнесу та основні форми міжнародного співробітництва. Проведено детальний аналіз обсягів міжнародної торгівлі між Україною та країнами-членами ЄС, який показав, що з кожним роком зростає частка країн-членів ЄС в українському експорті, особливо продукції продовольства. Для того, щоб зміцнити міжнародний бізнес в напрямку агропродовольства необхідно адаптувати українське виробництво під стандарти ЄС, що дозволить не тільки збільшити обсяг експорту, але й підвищити вартість української продукції. Визначені основні виклики, які стримують розвиток міжнародного бізнесу та гальмують його зростання. Як можливість росту українського міжнародного бізнесу було запропоновано Агропродовольчу стратегію поглиблення міжнародного бізнесу України та країн-членів ЄС, яка має на меті адаптувати українські компанії та підготувати їх до співпраці з європейськими. Визначено, що з української сторони необхідним буде максимальна інформувати фермерів (зокрема малі компанії) в плані документального супроводу, а зі сторони вітчизняних компаній активно впроваджувати європейські стандарти якості в своє виробництво.

Ключові слова: Європейський Союз, міжнародний бізнес, зовнішня торгівля, агропродовольство, експорт, стратегія.

In the context of the military conflict, the EU member states are one of Ukraine's largest trading partners, and their share in foreign trade is growing every year. Despite the unstable military situation, Ukraine is an economically attractive country with a favorable logistical location, which facilitates its integration into European business and expands the horizons of international business. Cooperation with European countries opens up new opportunities for Ukrainian business, creating prospects for growth and development. Integration into European business is not easy; companies need to fulfill a number of requirements to be able to export their products to the EU, but these challenges also create opportunities. That is why the study of the main challenges and opportunities in doing international business with EU member states is a relevant topic for research and is certainly of interest to the Ministry of Foreign Trade of Ukraine. In this article, the main challenges and opportunities for international business in Ukraine and the EU member states were studied. To begin with, the essence of international business was investigated and the main forms of international cooperation were identified. The next step is a detailed analysis of the volume of international trade between Ukraine and the EU member states. It is shown that the share of EU member states in Ukrainian exports, especially food products, is growing every year. It is determined that in order to strengthen international business in the field of agri-food, it is necessary to adapt Ukrainian production to EU standards, which will not only increase exports but also increase the value of Ukrainian products. We have identified the main challenges that hinder the development of international business and impede its growth, and it is important for the Ukrainian government to understand the main obstacles to strengthening international cooperation with EU member states. In the final part of our study, we propose the Agri-Food Strategy for Deepening International Business between Ukraine and the EU Member States as an opportunity for the growth of Ukrainian international business, which aims

to adapt Ukrainian companies and prepare them for cooperation with European ones. It is determined that on the Ukrainian side it will be necessary to inform farmers (in particular small companies) as much as possible in terms of documentary support, and on the part of domestic companies to actively implement European quality standards in their production.

Keywords: EU, international business, foreign trade, agri-food, export, strategy.

Постановка проблеми. В умовах військового конфлікту країни-члени ЄС є одним із найбільших торговельних партнерів України, частка яких в зовнішній торгівлі з кожним роком тільки зростає. Україна, попри нестабільну військову ситуацію, є економічно-привабливою країною, з вигідним логістичним розташуванням, що власне і сприяє її інтеграції у європейський бізнес та розширює горизонти міжнародного бізнесу. Співпраця з країнами Європи відкриває для українського бізнесу нові можливості, створюючи перспективи росту та розвитку. Інтеграція в європейський бізнес є не простою, компаніям потрібно виконати низку вимог, щоб мати можливість експортувати свою продукцію в ЄС, проте ці виклики породжують можливості. Саме тому дослідження основних викликів та можливостей у веденні міжнародного бізнесу з країнами-членами ЄС є актуальною темою для дослідження та безумовно цікавою для Міністерства зовнішньоторговельної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання міжнародного співробітництва ЄС та України були здійснені такими українськими та зарубіжними науковцями як: Нижникова В.В. [2], Гусар О.А. [3], Богорядецька О. [6], Вінська О.Й. [13], Клименко І.В. [14] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим залишаються невирішені проблеми високих імпорتنих ставок на низку аграрних товарів українського походження та їх невідповідність вимогам ЄС, що в певній мірі негативно впливає на експорт українських аграріїв.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження теоретичних основ міжнародного бізнесу, проведення аналізу зовнішньоторговельної діяльності України та країн-членів ЄС, визначення основних викликів та формування загальної стратегії поглиблення міжнародного аграрного бізнесу між країнами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципи міжнародного бізнесу отримали загальноприйняте і загальне визнання лише у ХХ столітті. В основі Статуту ООН лежить ідея всебічного співробітництва між державами, незалежно від їхніх політичних, економічних і соціальних відмінностей. Згідно з цією декларацією, відповідно до Статуту ООН, держави зобов'язані здійснювати наступні заходи для міжнародного співробітництва (рис. 1) [1].

Принцип співпраці між державами також знаходить відображення на регіональному рівні. У Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі зазначено, що дер-

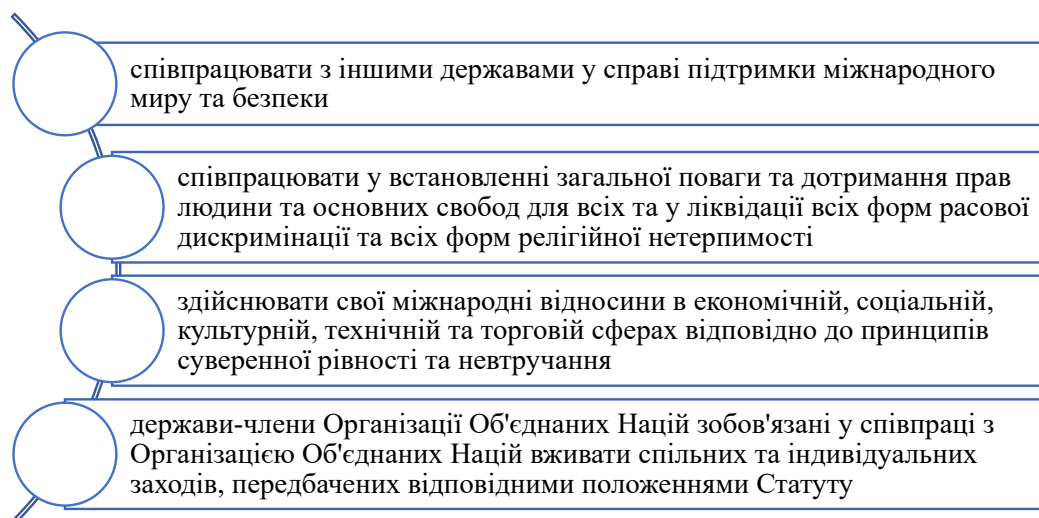

Рис. 1. Характеристика основних напрямків співробітництва між державами

Джерело: [2, 3]

жави-учасниці прагнуть до розвитку, взаєморозуміння, довіри, дружніх відносин та добросусідства, безпеки, через свою співпрацю як рівні. Це сприяє міжнародному миру та справедливості [4].

Концепція зовнішньої політики України включає розширення міжнародного співробітництва на принципах недискримінації, підтримку формування мережевих альянсів та активну участь нашої країни у них [5].

Проводячи аналіз міжнародних актів, можна виділити найбільш типові напрямки міжнародної співпраці (рис. 2).

Важливо відзначити, що міжнародна співпраця не виникає без певних передумов. Деякі

вчені вважають, що для міжнародного співробітництва потрібні три основні елементи: спільні цілі держав-партнерів, очікування вигод від цієї співпраці та взаємність цих вигод. Можна погодитися з твердженням, що міждержавна співпраця найчастіше відбувається в умовах наявності цих елементів. Однак також визнається, що міжнародна співпраця є найбільш ефективною і стійкою, коли суб'єкти міжнародного права не переслідують власні інтереси, а поважають інтереси інших держав.

Міжнародний бізнес визначається як проведення комерційних (ділових) операцій між партнерами з кількох країн. Зазвичай це може

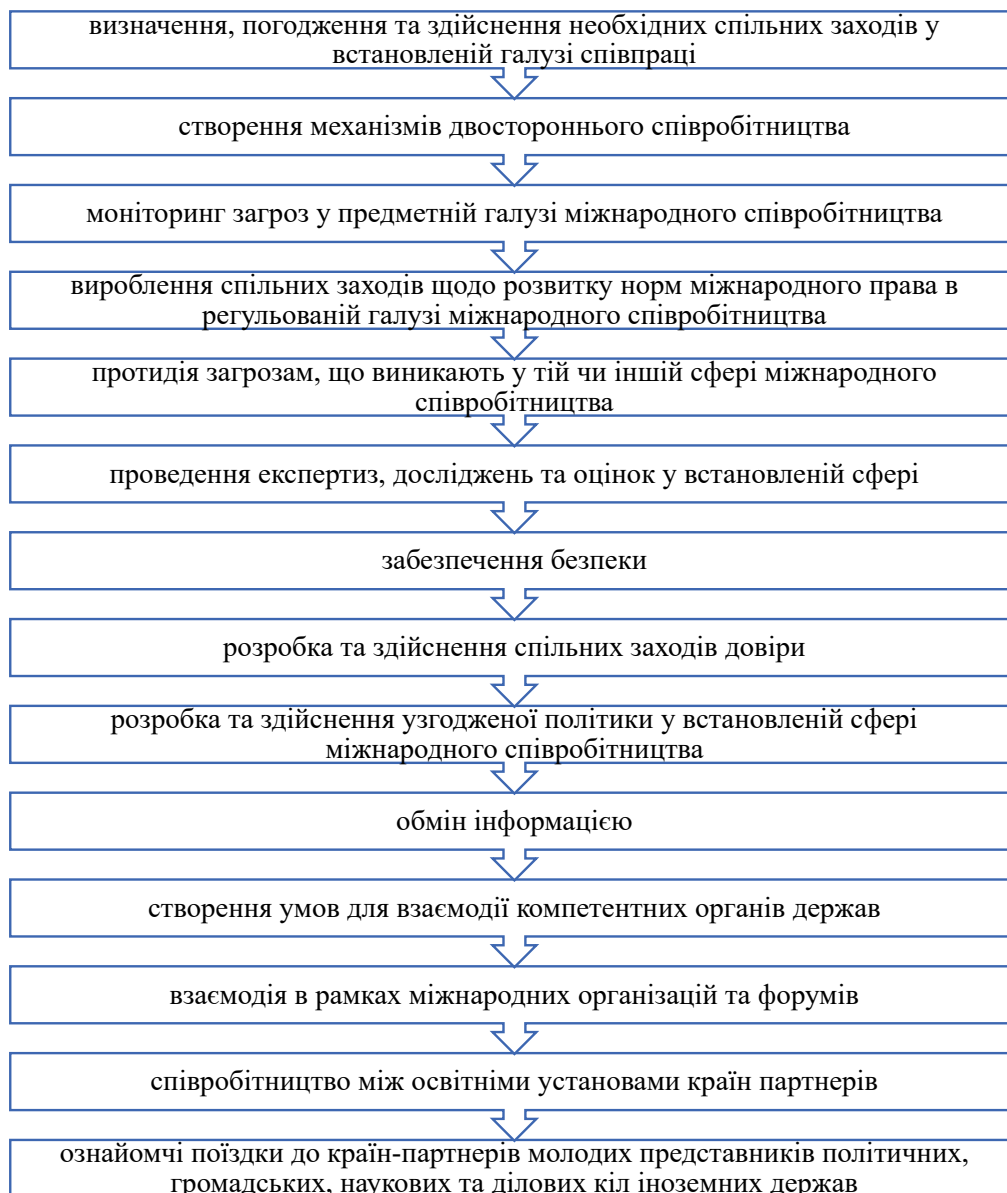

Рис. 2. Найпоширеніші напрямки міжнародного співробітництва між державами

Джерело: [6]

включати закупівлю сировини та матеріалів у одній країні, а потім їх перевезення до іншої для подальшої обробки або реалізації; транспортування готової продукції для роздрібного продажу; створення виробничих підприємств у країнах, де діє низька вартість праці; або отримання кредитів у одній країні для фінансування операцій в іншій. Угоди можуть укладатися між окремими особами, компаніями або групами підприємств. Міжнародний бізнес ґрунтується на можливостях, що виникають завдяки міжнародним операціям, які дозволяють учасникам отримати більші переваги, ніж у випадку, якби вони обмежувалися національним ринком. Це важливий аспект для розуміння характеру міжнародного бізнесу та пояснення розвитку міжнародного менеджменту [7].

Основні форми міжнародної співпраці підприємств наведено на рис. 3.

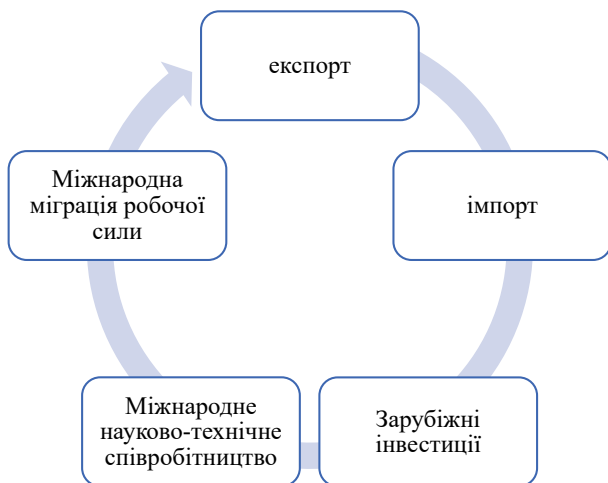

Рис. 3. Основі форми міжнародного співробітництва підприємств

Джерело: [8]

Історичні джерела свідчать, що першими проявами форм міжнародної торгівлі стали експорт та імпорт, які успішно розвивають міжнародний бізнес вже століттями.

Розглянемо особливості міжнародного співробітництва та ведення міжнародного бізнесу між Україною та країнами-членами ЄС.

Після початку активної фази російського вторгнення у 2022 році, за період з березня по листопад, ЄС та його фінансові інституції терміново мобілізували понад 22 млрд євро на підтримку економічної, соціальної та фінансової стійкості України у різних формах макрофінансової допомоги, бюджетної підтримки, а також надзвичайної, антикризової та гумані-

тарної допомоги [9, с. 198].

На рис. 4. Наведена динаміка частки ЄС в зовнішній торгівлі України, яка характеризує динаміку міжнародного співробітництва між країнами.

Аналізуючи рис. 4 ми можемо спостерігати зростання частки ЄС в зовнішній торгівлі з Україною в 2019 році та поступове зменшення частки країн СНД. Саме період 2022-2023 став визначальним у виборі торговельного партнера, яким беззаперечно стали країни-члени ЄС.

Європейська інтеграція України є напрямком для формування макроекономічного простору нашої країни, покращення її становища у світовій економічній системі та створення умов для розвитку українського бізнесу та її економіки в цілому. Таким чином, стратегія європейської інтеграції України матиме прямий вплив на діяльність вітчизняних компаній та їх економічні показники. Для українських компаній відкриватимуться нові перспективи, а можливість інтеграції у Європейську спільноту дозволить їм отримати досвід та технології, які можна буде використати для підвищення конкурентоспроможності своєї діяльності як на українському так і на європейському ринках.

Позитивний вплив економічної інтеграції України до ЄС демонструє зростання товарообороту між країнами (рис. 5).

Як ми можемо побачити з рисунку, що починаючи з 2017 рік, що знаменується як рік підписання ЗВТ, між країнами відбувся ріст товарообороту на 24,1%. Вже починаючи з 2021 року між країнами почали зростати обсяги торгівлі, піку було досягнуто в період військового стану за 2022-2023 рр.

Наступним пропонуємо дослідити товарну структуру експорту та імпорту України з ЄС (рис. 6 та рис. 7 відповідно).

Російське вторгнення скоротило український експорт у всі галузі економіки та змінило його структуру. Лише експорт продовольчих товарів скоротився відносно незначно та збільшив свою частку у структурі з 35,03% в 2021 році до 58,08% в 2023 році. В інших галузях експортної діяльності України зафіксовано значне зниження продажів: продаж металургійної продукції впав на 62%, корисних копалин – на 49%. У 2021 році на ці дві категорії товарів припадало 28,52% та 12% українського експорту відповідно [10]. У 2023 році найбільша частка в загальному обсязі експорту України в ЄС припала на продовольчі товари (58,06%), чорні і кольо-

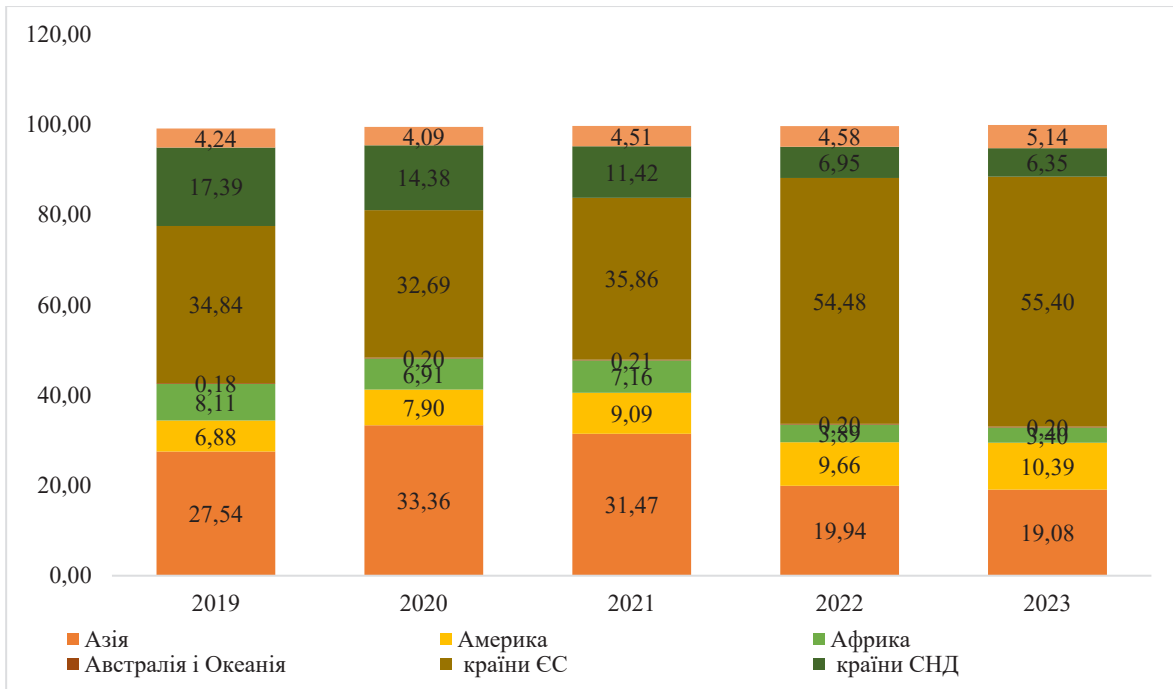

Рис. 4. Динаміка частки країн-членів ЄС в зовнішній торгівлі України за період 2019-2023 рр., %
Джерело: [10]

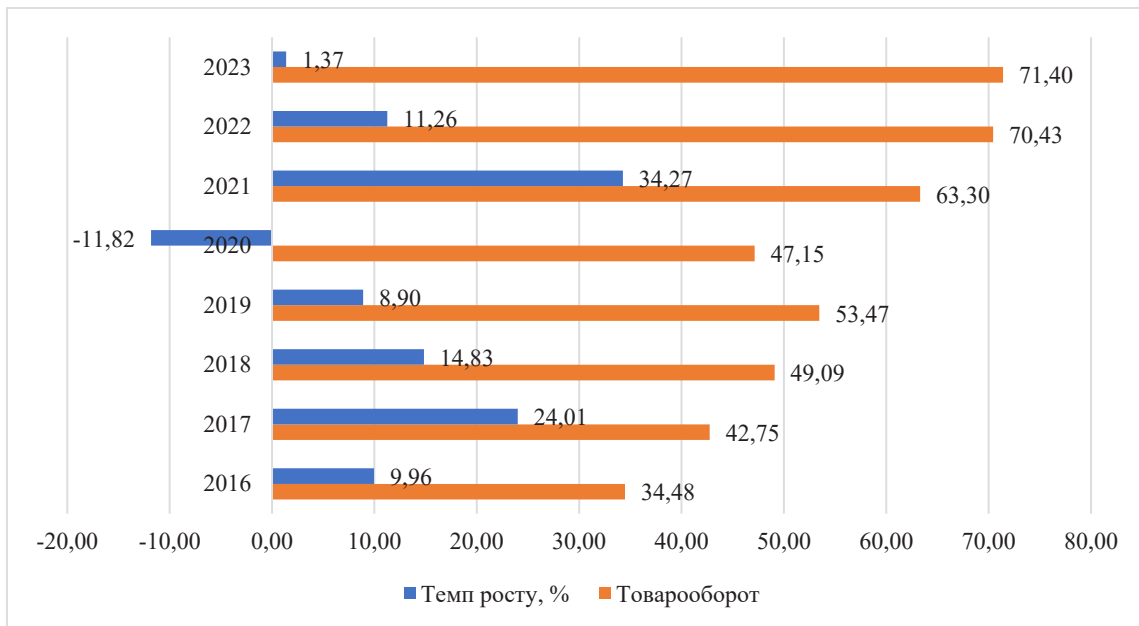

Рис. 5. Аналіз динаміки товарообороту між Україною та країнами-членами ЄС за період 2016-2023 рр, млрд дол. США
Джерело: [10]

рові метали (14,36%) та мінеральні продукти (9,18%).

Основними групами імпортованих товарів в Україну у 2023 році були мінеральні продукти (23,43%), машини, обладнання та механізми (29,3%), продукція хімічної та суміж-

них галузей (22,76%). Крім того, у 2022 році збільшився імпорт палива з ЄС (до 24 лютого 2022 року більшу частину цієї продукції Україна імпортувала з Росії та Білорусії). Також, масовані ракетні обстріли електроенергетичної інфраструктури України, що продовжу-

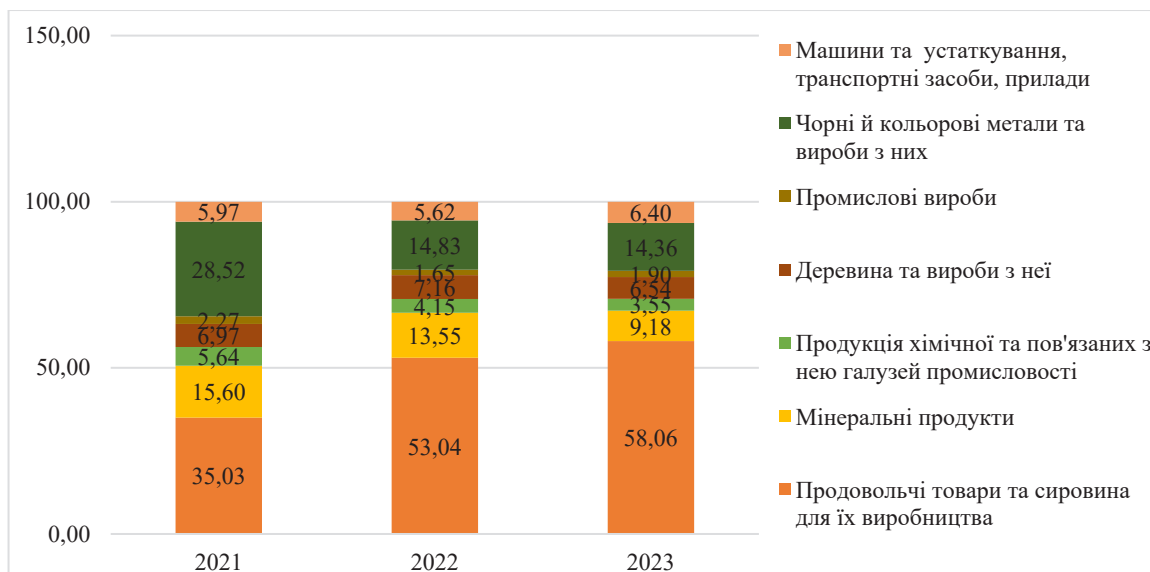

Рис. 6. Товарна структура експорту Україна та країн-членів ЄС за період 2021-2023 рр., %
Джерело: [10]

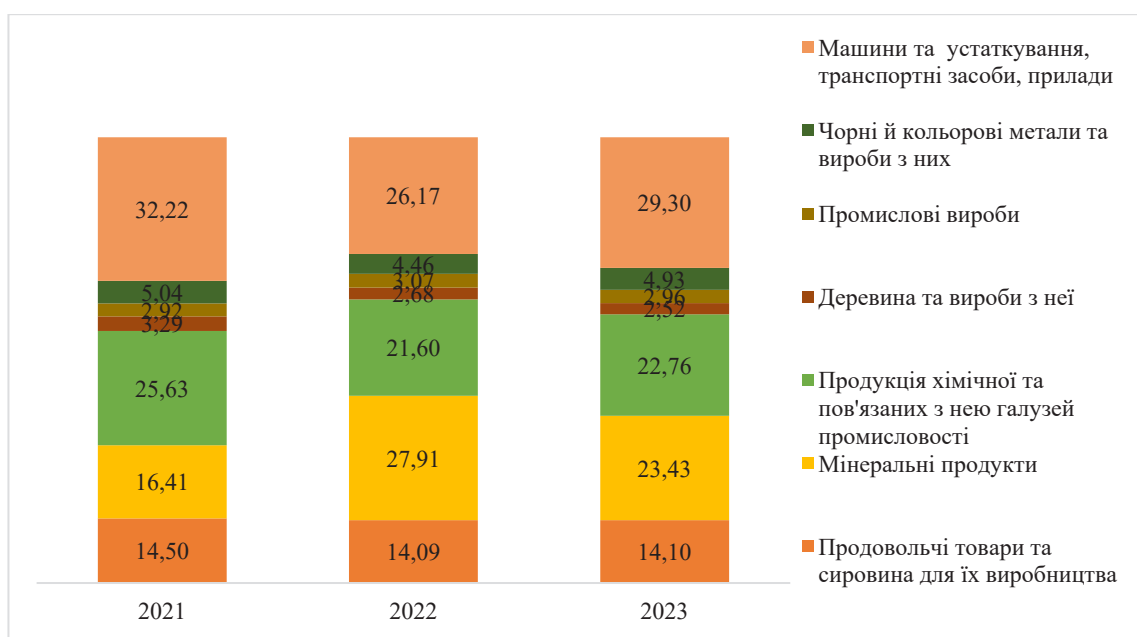

Рис. 7. Товарна структура імпорту Україна та країн-членів ЄС за період 2021-2023 рр., %
Джерело: [10]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ються з жовтня 2022 року, призвели до різкого збільшення імпорту електрогенераторів.

Як було визначено, найбільш експортованим товаром України в ЄС є продовольча продукція, динаміку експорту якої в ЄС наведено на рис. 8.

Отож, ми бачимо, що частка країн ЄС в експорті аграрної продукції України значно виросла з початку 2022 року, і в 2023 році становила 36,68%, що робить країни-члени

ЄС ключовим експортним партнером нашої країни. Саме тому так важливо адаптувати українське виробництво під стандарти ЄС, що дозволить не тільки збільшити обсяг експорту, але й підвищити вартість української продукції.

З початку війни в 2022 році країнами ЄС було вжито низку заходів щодо підтримки експорту з України до ЄС. У червні 2022 року були скасовані антидемпінгові мита та тарифні

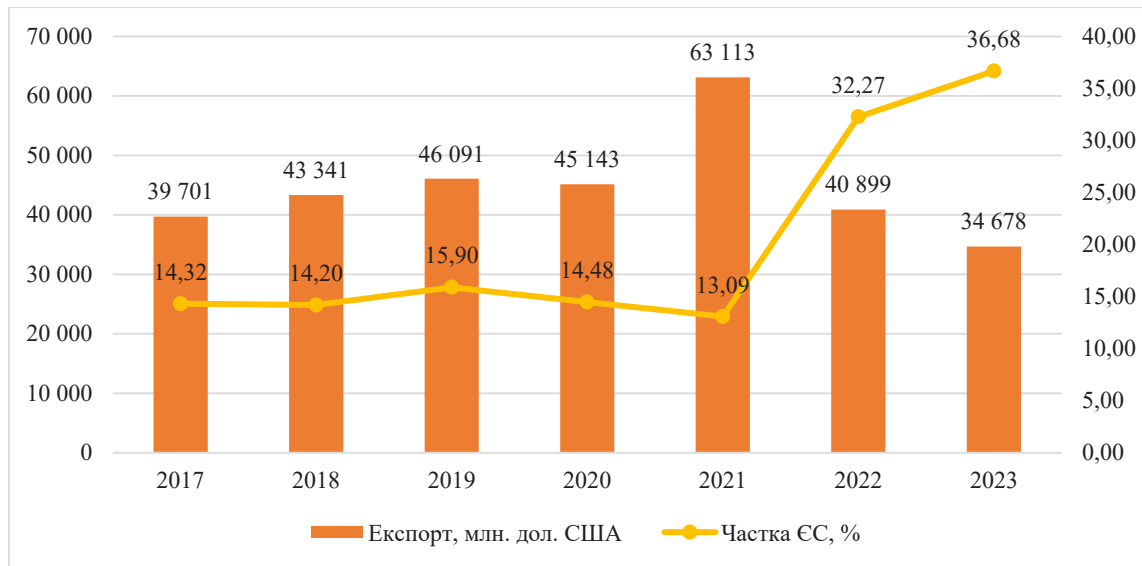

Рис. 8. Частка країн-членів ЄС в динаміці експорту продовольчої продукції України за період 2017-2023 рр., %

Джерело: [10]

квоти на українські товари, що було тимчасовим заходом для допомоги українському бізнесу, яким скористались низка українських компаній.

Великого значення для України мала ініціатива «Дороги солідарності». План передбачає збільшення пропускної спроможності існуючих транспортних коридорів, створення нових логістичних маршрутів для доставки експортної та імпоротної продукції для України, пошук нових партнерів в ЄС та третіх країнах, спрощення процедур перетину кордону. Зокрема, план передбачає створення додаткових вантажних потужностей автомобільного та водного транспорту в ЄС, перевантажувальних терміналів, складських приміщень, а також максимальну гнучкість у процесі проходження формальностей на пунктах перетину кордону [11, 12].

Незважаючи на зростання обсягів експорту та сприяння українському бізнесу, в нашій країні є низка викликів, які стримують розвиток міжнародного бізнесу та в певній мірі гальмують його ріст. Саме тому важливо зрозуміти основні перешкоди на шляху до посилення міжнародного співробітництва з країнами-членами ЄС. На рис. 9 наведено ключові виклики розвитку міжнародного бізнесу між Україною та ЄС.

Як було зазначено раніше, основним експортним товаром України в ЄС є продукція продовольства. Ключові проблеми експорту українського продовольства в ЄС – це високі

митні ставки на певні продукти та невідповідність вимог безпеки та якості. Найбільшими тарифними ставками оподатковуються наступні товари (рис. 10).

Як можна побачити найбільші тарифи стосуються саме аграрної продукції, що власне негативно впливає на конкурентоспроможність українських компаній в плані ціни. На рисунку 11 наведено результати виконання угоди про асоціацію з ЄС в загальному та конкретно у сфері сільського господарства.

Аналізуючи рис. 11, ми бачимо, що у 2023 році Україна досягла прогресу в сфері сільського господарства і ріст становив 7%, щодо загального прогресу та його значення – 5%.

Отже, для адаптації українського аграрного бізнесу відповідно до вимог ЄС потрібно розробити комплексну стратегію, яка б включала максимальну підтримку уряду та допомогу у налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків з компаніями в країнах-членах ЄС. Детальніше запропоновану стратегію в розрізі поглиблення міжнародного бізнесу в напрямку агропродовольства наведено на рис. 12.

Таким чином, запропонована нами стратегія має на меті адаптувати українські компанії та підготувати їх до співпраці з європейськими. Зі сторони держави необхідним буде максимально інформувати фермерів в плані документального супроводу, а зі сторони компаній активно впроваджувати європейські стандарти якості в своє виробництво.

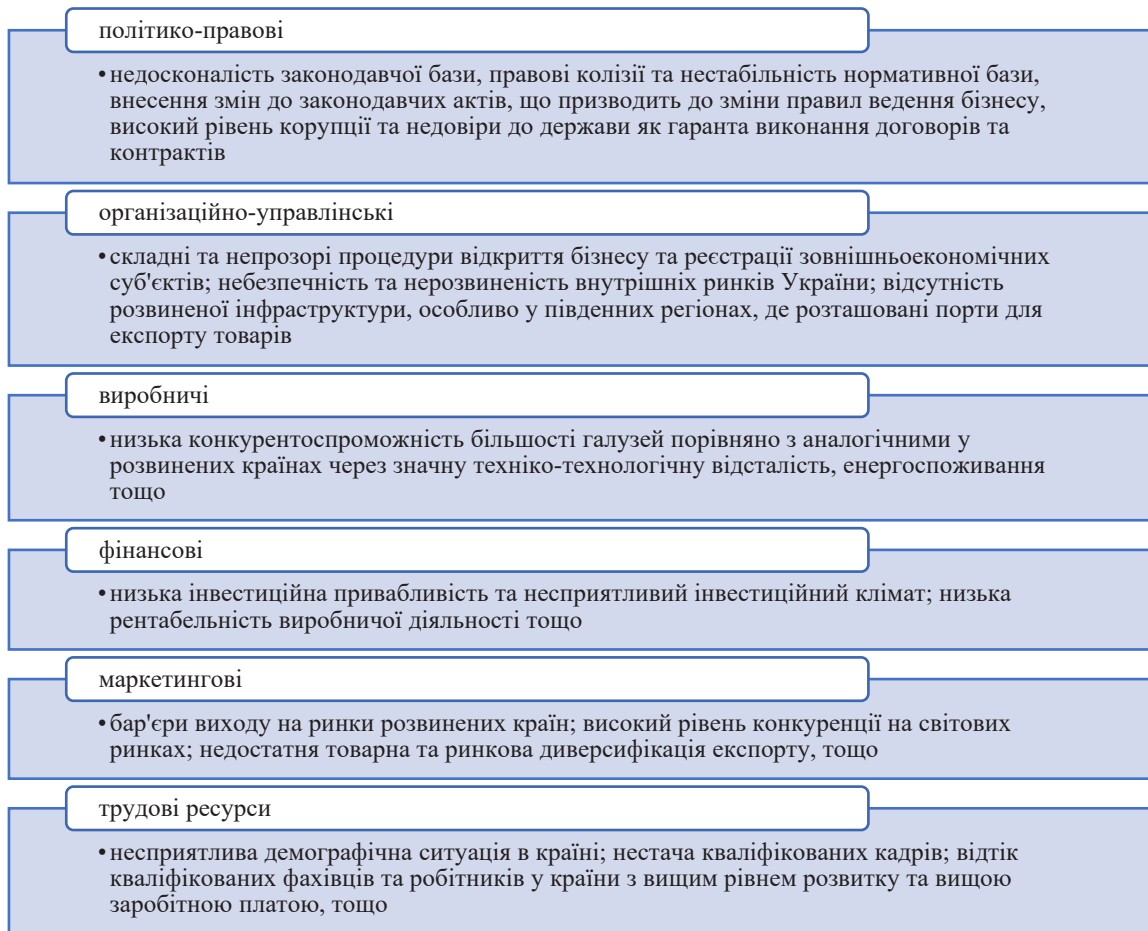

Рис. 9. Ключові виклики інтеграції міжнародного бізнесу України та ЄС

Джерело: створено автором

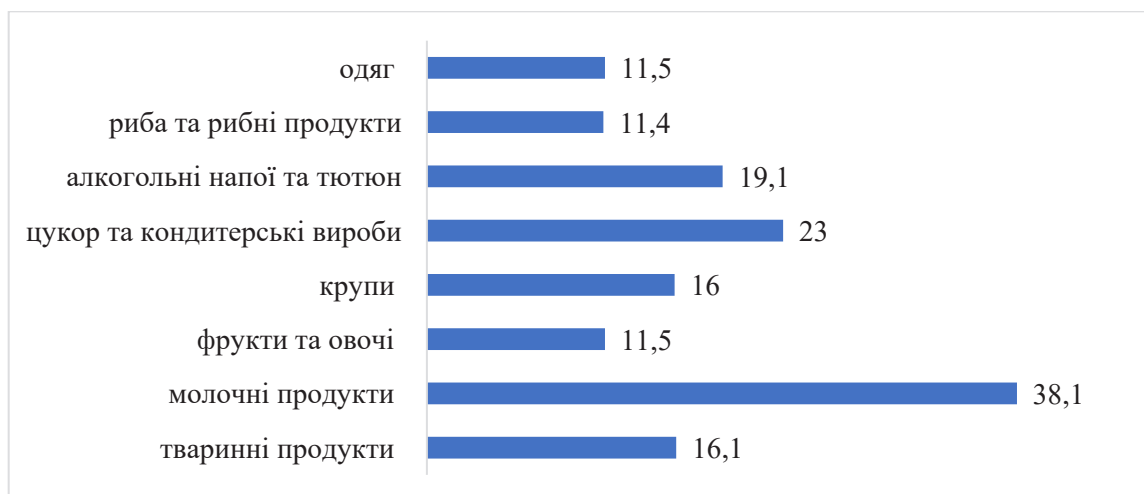

Рис. 10. Найбільші тарифні ставки країн-членів ЄС за товарами, %

Джерело: [12]

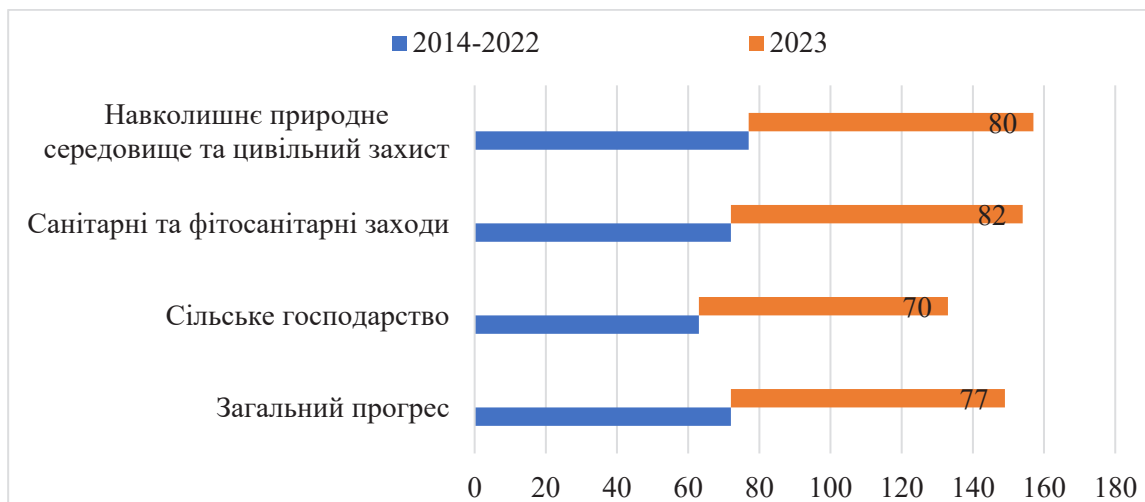

Рис. 11. Динаміка виконання угоди про асоціацію з ЄС в загальному та в сфері сільського господарства станом на 2014-2023 рр., %

Джерело: [13]

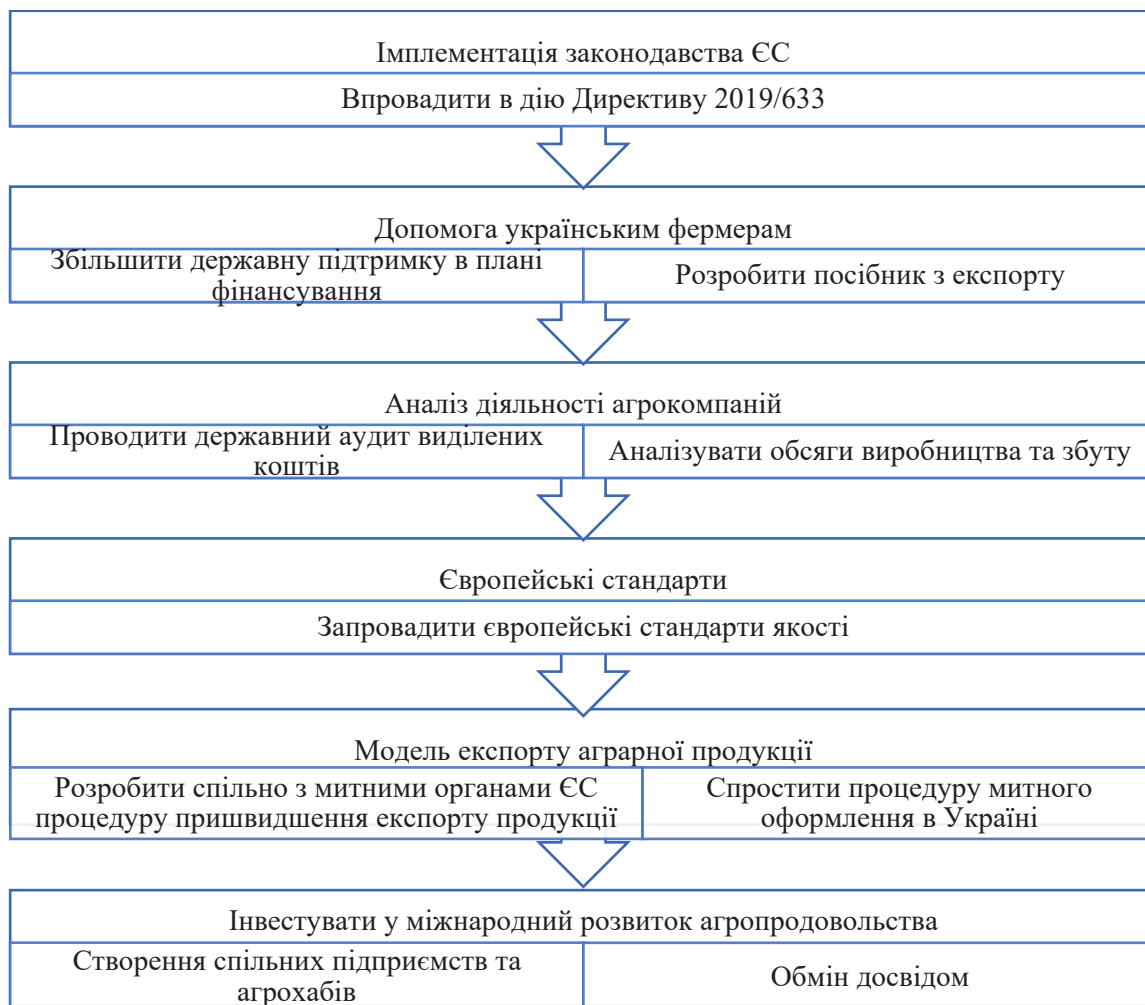

Рис. 12. Агропродовольча стратегія поглиблення міжнародного бізнесу України та країн-членів ЄС

Джерело: створено автором

Висновки. З проведеного дослідження можна визначити, що станом на 2024 рік Україні потрібно зробити ще ряд дій щоб повноцінно інтегруватись з ЄС та вести торговельні відносини з усіма торговими партнерами країн ЄС, проте механізм запущений і будемо сподіватись, що вже зовсім скоро український товар буде представлений в усіх країнах-членах ЄС та їхніх торговельних партнерів. Запропонована нами стратегія в першу чергу

дасть можливість невеликим агрокомпаніям України експортувати свою продукцію в країни ЄС, розширювати свої ринки та зміцнювати українську економіку.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на дослідженні співпраці України та ЄС в сфері продажу цифрових технологій, так як даний ринок на сьогодні є затребуваним, а Україна є одним із найбільших ІТ-центрів Східної Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
2. Нижникова В.В. Співробітництво України з міжнародними організаціями у сфері митної справи. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство*. 2015. Т. 20. Вип. 2 (27). С. 121–128.
3. Гусар О.А. Право міжнародного співробітництва в системі міжнародного права. *Věda a perspektivy* № 9(16). Praha, České republika 2022. P. 315–328.
4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 01.08.1975 р. : 1а) Декларація принципів, якими держави-учасниці мають керуватися у взаємних відносинах. URL: <https://kremenets.te.gov.ua/news/1-serpnia-1975-roku-pidpysano-helsinki-zakliuchnyi-akt>
5. Транскордонне співробітництво України : стан, проблеми, перспективи : колективна монографія за заг. ред. І. В. Артьомова. Ужгород : Навчально-науковий інститут євроінтеграційних досліджень, 2012. 520 с.
6. Богородецька О. Співробітництво між містами-побратимами України і Польщі у контексті європейської інтеграції. Дис. на здобуття наук. ст. к.політ.н. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. 232 с.
7. Задоя А.О. Світове господарство міжнародна інвестиційна позиція у системі показників зовнішньоекономічної діяльності країни. *Академічний огляд*. 2020. № 2 (53). URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/9.pdf>
8. Ткаліч Т.І. Міжнародна економічна : світова економіка та міжнародні економічні відносини : навч.-метод. посібник. Миколаїв : Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г.В., 2018. 475 с.
9. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 198 с.
10. Статистика зовнішнього сектору України 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
11. EU-Ukraine Solidarity Lanes Business Matchmaking Platform (2022). URL: <https://eu-ua-solidarity-lanes.seu.b2match.io/>
12. Transithub (2022). URL: <https://transithub.in.ua/ua/>
13. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2023). URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>

REFERENCES:

1. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii. Available at: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
2. Nyzhnykova V.V. (2015). Spivrobotnytstvo Ukrainy z mizhnarodnyimi orhanizatsiiami u sferi mytnoi spravy. *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova. Pravoznavstvo*. T. 20. Vyp. 2 (27). S. 121–128.
3. Husar O.A. (2022). Pravo mizhnarodnoho spivrobotnytstva v systemi mizhnarodnoho prava. *Věda a perspektivy* № 9(16). Praha, České republika. P. 315–328.
4. Zakliuchnyi akt Narady z bezpeky ta spivrobotnytstva v Yevropi 01.08.1975 r. : 1a) Deklaratsiia pryntsyviv, yakymy derzhavy-uchasnytsi maiut keruvatysia u vzaiemnykh vidnosynakh. Available at: <https://kremenets.te.gov.ua/news/1-serpnia-1975-roku-pidpysano-helsinki-zakliuchnyi-akt>
5. Transkordonne spivrobotnytstvo Ukrainy : stan, problemy, perspektivy : kolektivna monohrafiia za zah. red. I. V. Artomova. Uzhhorod : Navchalno-naukovyi instytut yevrointehratsiinykh doslidzhen, 2012. 520 s.

6. Bohorodetska O. (2015). Spivrobitnytstvo mizh mistamy-pobratymamy Ukrainy i Polshchi u konteksti yevropeiskoi intehtratsii. Dys. na zdobuttia nauk. st. k.polit.n. Lutsk : Skhidnoievropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 232 s.
7. Zadoia A.O. (2020). Svitove gospodarstvo mizhnarodna investytsiina pozytsiia u systemi pokaznykiv zovnishnoekonomichnoi diialnosti krainy. *Akademichnyi ohliad*. № 2 (53). Available at: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/9.pdf>
8. Tkach T.I. (2018). Mizhnarodna ekonomichna : svitova ekonomika ta mizhnarodni ekonomichni vidnosyny : navch.-metod. posibnyk. Mykolaiv : Polihrafichne pidpriemstvo SPD Rumiantseva H.V., 475 s.
9. Rozvytok innovatsiinoi systemy Ukrainy v yevropeiskomu naukovotekhnolohichnomu prostori: naukova dopovid / za red. chl.-kor. NAN Ukrainy I.Iu. Yehorova; NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». Kyiv, 2018. 198 s.
10. Statystyka zovnishnoho sektoru Ukrainy 2023. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
11. EU-Ukraine Solidarity Lanes Business Matchmaking Platform (2022). Available at: <https://eu-ua-solidarity-lanes.seu.b2match.io/>
12. Transithub (2022). Available at: <https://transithub.in.ua/ua/>
13. Zvity pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS (2023). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>